

21.3940

МАЙСТРІ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА

Д. АНТОНОВИЧ

ВАСИЛЬ ЛЕПИКАШ

(1887-1920)

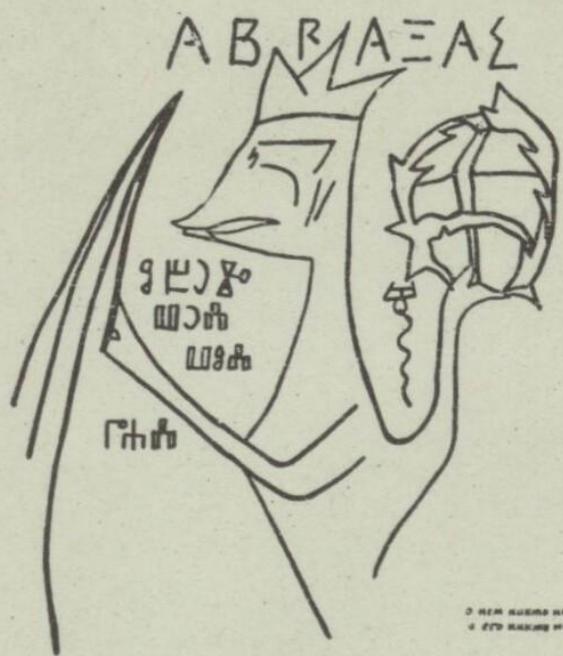

ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ
ПРАГА

ВОЛЬНОЙ ОБЕЗЬЯНЬЕЙ ПАЛАТЫ

СТАРЫШАГО КАВАЛЕРА ВЕЛИКОЙ

НИКОЛАЯ ВАСИЛЬЕВИЧА ЗАРВУЦКАГО

ЦАРЬ ОБЕЗЬЯННИЙ
АСЫКА

Asyka
(a voi singo)

König der Affen
Asyka

* EX-LIBRIS *

Василь Лепикаш.

Д. АНТОНОВИЧ

ВАСИЛЬ ЛЕПИКАШ

(1887-1920)

214465

ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

ПРАГА

1932

92 (Лепікаш, В.)
75 (Лепікаш, В.)

U.39Н0.

SLOVANSKÁ KNIHOVNA
3186024837

Біографічні відомості про В. Лепикаша подано на підставі спогадів п. К. Лисюка. За дозвіл їми скористатися, за доставлення фотографії В. Лепикаша і портрета його батька, як рівно юз і за матеріальну допомогу при виданні цієї книжечки видавництво вважає своїм обовязком висловити пану К. Лисюкові як-найширишу подяку. Фотографії з обох акварелів В. Лепикаша спеціально для цього видання виконав п. Л. Янушевич.

Видавництво.

51998

Ще в XVI. столітті Вазарі випустив у світ легенду про великого флорентійського майстра Джотто — ніби пастуха, який, пасучи, малював вівці та інші звірята крейдою на каменях; ці рисунки ніби попали на очі проїзжого пана-магнати, який пізнав у тих рисунках талант, приголомшив молодого хлопця, віддав у науку, і хлопець обернувся в світового генія, що дав початок цілому новому європейському малярству, що своїми творами і досі, вже сeme століття, збуджує ентузіазм, що і досі з його творів вчаться сучасні покоління аристів-малярів.

З легкої руки Вазарі легенда стала популярною і в XIX столітті не раз повторялася з нагоди аналогічних випадків з деякими із видатніших майстрів XIX віку, як Жан Франсуа Мілле, Джованні Сегантині тощо. Якби звичай згадувати Джотто в аналогічних випадках привився в історії українського малярства, то хто знає, чи не більшу половину біографій українських аристів-малярів довелось би починати з іменем великого флорентійця. Починаючи з Шевченка, а може й раніше, чи не більшість аристів-малярів, синів хліборобського українського народу, вийшло зпід сільської стріхи, із жахливих злиднів і завдяки допомозі добрих людей та своїй ревній праці і хистові вибилися в люде, в майстри малярства, а іноді в такі майстри, що ними український народ може пишатися в колі культурних народів.

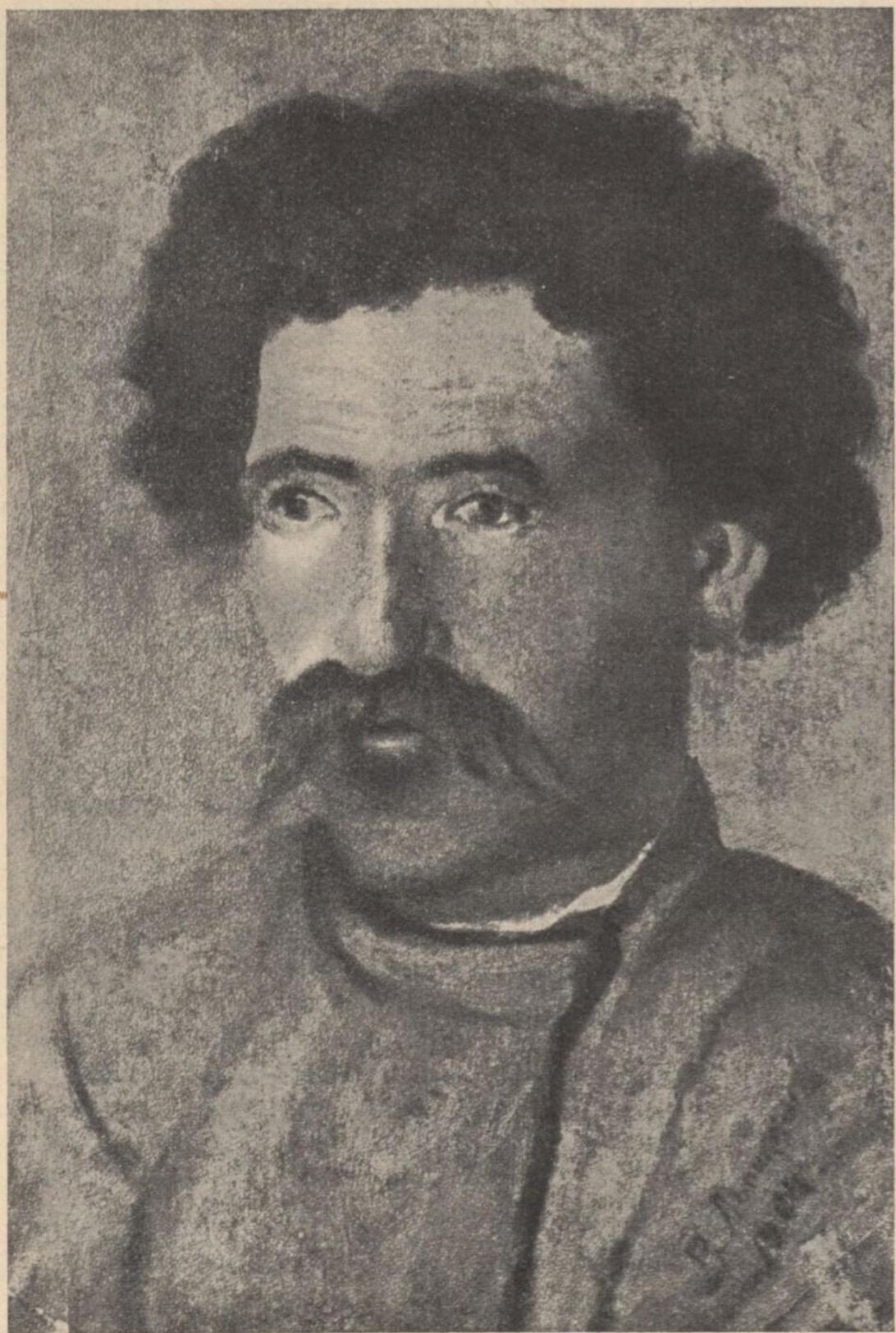
До таких майстрів належить і Василь Лепикаш. І він вийшов з під сільської стріхи з родини селянина рибалки злидаря, що мав одинайцятеро дітей та пішак поля; і він малював звірів та птахів і все, що бачив, крейдою на стодолі, на коморі, на кожній більш-менш ріvnій площині; його побачила, проїзжаючи, пані магнатка... і т. д. як в легенді оповідають за кордоном, і як в живій дійсності бувало звичайно у нас на Україні. Але поза принадними словами чепурної легенди скільки заховано горя і муки, поневіряння, образи людської гідності, що звичайно мають місце в дійсному життю, на зовні оповитому легендою! І такі легендарні біографії — це біографії чи не більшості українських майстрів, і в їх числі Василь Лепикаш — не виняток. Але зовсім виняткова трагічна колізія, в яку попадав цей щирій талант, попадав серед ґrimас кінцевих акордів російської дійсности

і згинув, ледве дійшовши трийцятих років свого життя в переддень проречення свого зрілого мистецького слова. Ці трагічні колізії в біографії навіть українця-майстра виїмкові, нещоденні.

Родився Василь Лепикаш 1887 р., як один з одинадцяти дітей незаможного селянина Автонома Лепикаша. Його мати була з роду Лисюків. Землі у батьків було обмаль; рятувався якось, заробляючи рибальством. Жили в селі Велика Бубнівка Проскурівського повіту на Поділлю, де малий Василь і родився, де і до школи ходив, і де, маючи 10 років, почав, даючи вихід мистецькому інтелектові, малювати, здебільшого на стінах хліву, звірів, птахів, людей, карикатури на товаришів — сільських хлопців то що. Ці рисунки на хліві, проїзжаючи селом, побачила пані Ядвига Іодко. Дружина Івана Юрковича Іодко, поміщик села Велика Бубнівка, пані Ядвига Іодко, сама освічена малярка, що мала дочку, яка також займалася малярством, плекала малярське мистецтво у себе в домі, в родині, жила інтересами малярства і тому, легко зрозуміти, заінтересувалася автором цікавих рисунків на стінах хліва і взяла участь в улаштуванню долі малого сільського хлопця, що в своїх примітивних рисунках виявляв малярську здібність.

В 1902 році була у Винниці районова подільська сільсько-господарська вистава; на цій виставі пані Іодко урядила виставку праць самородка малого Василя, вживши заходів, щоб поінформувати суспільство про хлопця, що мав тоді 12 років і перед тим малярства ніде не учився. Ця виставка складалась з рисунків і малюнків домашнього господарства: горшків, мисок, грабель біля клуні, курей на тоці то що. Тут же біля цих малювань знаходився і автор їх... босий, але вбраний в чемерку та вишиту сорочку. Тут же цей автор демонстрував свою умілість при одвідувачах виставки, рисуючи на листочках паперу ріжні твори і не без успіху продаючи панам ці продукти артистичного натхнення. Виставку праць малого самородка було відзначено і адміністрацією вистави та виставовим жюрі, що присудили йому за його малярську працю — медаль.

Сконстатувавши на Винницькій виставці безсумнівний успіх Василя Лепикаша, пан Іодко пристав до плану своєї дружини і згодився уможливити хлопцеві здобуття мистецької освіти. Його приділили до малярської школи у Вильні, а через рік перевели до художньої школи у Київі. Тут Василь Лепикаш учився на стипендію, що діставав від пана Іодко

В. Лепикаш. Портрет батька.

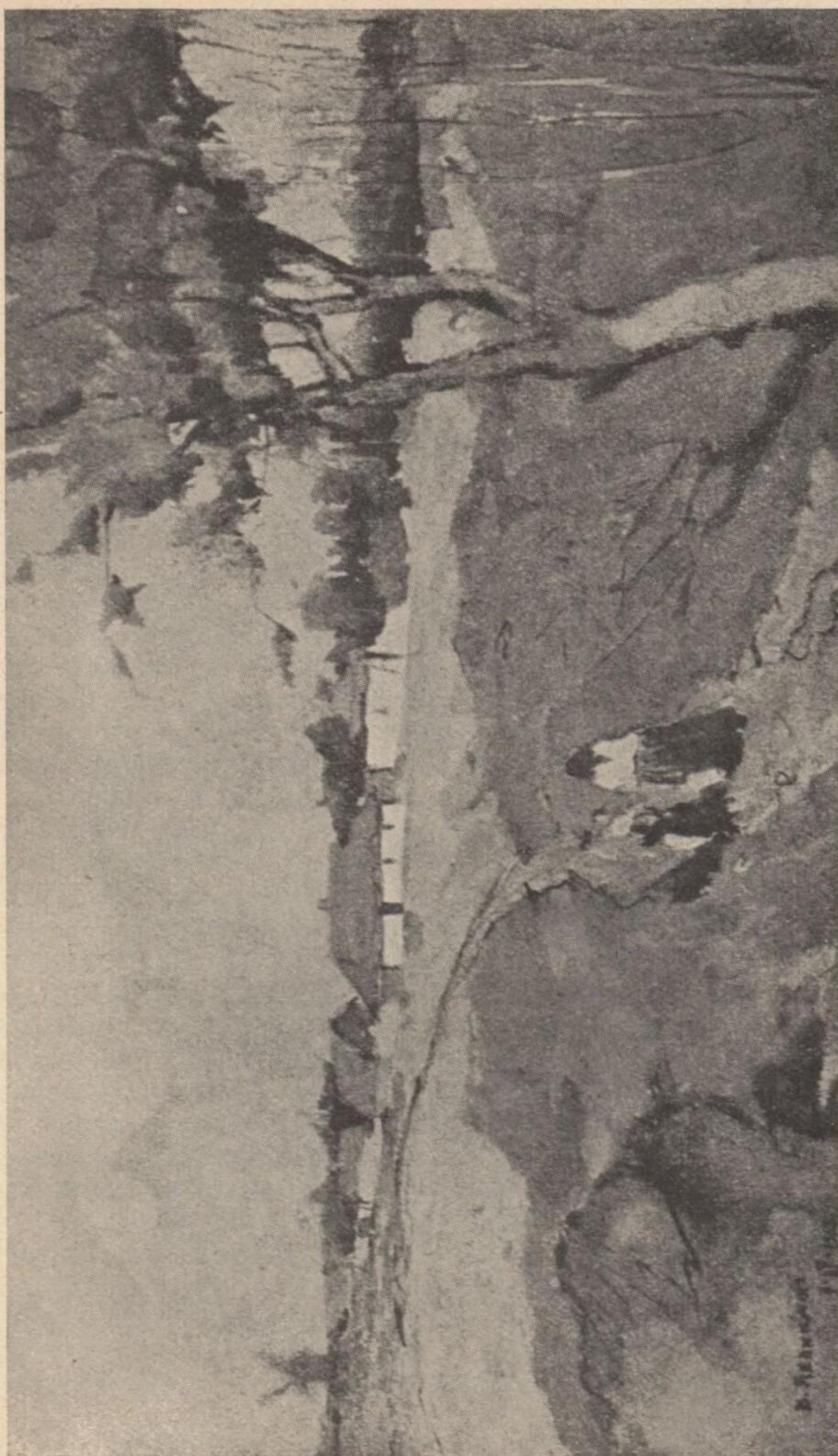
і, маючи туж стипендію, перейшов до художньої школи в Одесі. Навчання йшло добре, зимовий сезон працював у школі спочатку у Київі, а потім в Одесі, а на літо приїздив до рідного села, але фактично жив у родині панства Іодків, як своя людина, де мав для життя і праці всякі вигоди. Але тут і трапилася в 1907 році перша трагічна колізія. Василь Лепикаш мав о два роки молодшого брата Каленика, здібного пятнайцятьлітнього юнака, що пізніше визначився на ниві громадської праці. На початку своєї свідомості молодий Каленик був завзятим і безкомпромісним революціонером. Увійшовши в організацію нелегальної партії соціялістів-революціонерів, мабуть не без впливу свого двоюродного брата з боку матері, революціонера-боєвика Лисюка, убитого в тих часах у Тирасполю, Каленик попав до боєвої групи, що в терористичний спосіб палила, руйнуvala та нищила панські маєтки в Проскурівському повіті. Фільварки, окономія і маєтки пана Іодко були в районі діяльності терористичної групи, до якої увійшов Каленик. Перед молодим революціонером повстала ділема: з одного боку панство Іодків дуже шляхетно поставилося до його брата, підтримувало його, давало можливість існувати та учитися, з другого боку почуття революційного обовязку та дисципліни наказували нищити і викорювати панство із села. І сумління революціонера взяло гору, і революціонер Каленик рішучо пішов на підпал панського добра. Один брат живе, як своя людина, в панському палаці, другий — цей палац підпалює. Вся родина Лепикашів, відчуваючи панську доброзичливість до Василя, піднялася з обуренням проти Каленика, і останній в революційному захваті мусив зірвати з родиною і навіть призвіще своє змінив, взявши призвіще материного роду і спеціально згинувшого двоюродного брата, призвіще Лисюка, під яким і став пізніше відомий, як видатний громадський діяч. Таким чином Каленик, від нині Лисюк з своїми товаришами палили у пана Іодко фільварки, зводили худобу, нищили збіжжя і нарешті запалили окономію... Скінчилось це все, як звичайно: революціонерів в селі переловили, заслали на Сибір, де здебільшого вони й загинули. Сам Каленик з одним товаришом потрималися довше, ніж інші члени їхньої організації, але все ж і вони попали до тюрми, а пан Іодко одмовився далі матеріально підтримувати Василя Лепикаша. Останньому прийшлося дуже скрутно. Треба було багато працювати, щоб скінчити Одеську художню школу, а треба було разом з тим заробляти і на шматок хліба.

В цю тяжку хвилину молодому маляреві допомагали і славні українські актори Микола Садовський та Опанас Саксаганський.

Як не тяжко доводилося, але молоді сили, запал до праці і енергія взяли своє і молодий Васил Лепикаш скінчив Одеську художню школу і, не вагаючися, покладаючися виключно на власні сили, подався до Академії Мистецтв, до Петербургу.

Після скінчення художньої школи в Одесі Василь Лепикаш брав участь у виставах товариства «Южно-русских» художників. Це товариство художників України, ролю якого в розвою українського мистецтва досі зовсім не зясовано, засноване в кінці вісімдесятих років, в дев'ятдесятих роках пробувало уряджувати на Україні свої окремі передвижні виставки. Особливо виставка 1895 року мала великий успіх в Одесі і Харкові. Це товариство засноване з ініціативи Л. Скадовського (1846—1892), з участю таких сил, як М. Кузнецов (1850—1929), І. Похитонів (1850—1923), а також К. Костанді, А. Розмаріцин, Л. Пастернак, П. Нілус, скульптор Б. Едуардс і багато інших в своїх чисто художніх принципах, здається, не відріжналося від товариства «передвижників»; ці майстри, можливо, як громадяне, не розуміючи українського національного руху, як артисти в своїй художній свідомості відчували відрубність України і потребу окремого художнього центру з передвижними виставками на Україні. Але досить добре зорганізувавши в Одесі і роблючи там що-року свої виставки, зробити ці виставки по Україні передвижними в тодішніх провінціяльних українських умовах були не в силі. Здається, спроби передвигати свої виставки вони робили тільки двічі в 1891 і 1895 роках. Одже Василь Лепикаш, скінчивши Одеську художню школу, брав участь у виставках цього терitorіяльного українського товариства в Одесі і, хоч мав певний успіх, виставляючи поруч з викінченими і вже відомими майстрами, і в думці не припускав задовольнитися школою, але зразу ж подався до Петербургу, до Академії Мистецтв. Від цього часу, між школою і Академією зосталася його робота — портрет батька художника, писаний олійними фарбами (стор. 7.).

Не легко довелося молодому майстрству вдалекій і чужій, непривітній столиці пробивати собі шлях, здобуваючи шматок хліба своєю працею, але всі перепони було подолано і Василь Лепикаш скінчив Академію з золотою медаллю і командировкою за кордон. Діставши на дорогу 3 тисячі

B. Ленинград. Край села (акварель).

карбованців. Лепикаш пустився в студійну подорож: побував у Туреччині, Італії, Швейцарії. Вернувшись додому, зістав професором в художніх школах у Харківі, потім у Катеринославі. Від цеї діяльності його одірвала світова війна. В першу ж мобілізацію в переддень перед початком війни Василь Лепикаш був мобілізований, як запасний офіцир фахового призначення в радіотелеграфі. В цій радіотелеграфічній команді провів на війні три роки, і велика революція застала його капітаном в радіотелеграфі на румунському фронті. Виснажений війною і подіями революції, що особливо гостро виявлялися на фронті, Лепикаш виїхав на відпочинок до Криму. Але стомлений та виснажений не знайшов бажаного відпочинку. Крим став ареною останніх активів боротьби проти большевизму. Викинуті із Росії, України та Кавказу, білогвардійці скучились в Криму. Тут силоміць захопили Лепикаша і мобілізували, як офіцира. Мусив виконувати обовязки касира в відділі дроздовців. Але як вже і останні ватаги білогвардійців евакуувалися з Криму, на еміграцію не подався, залишився у Симферополі; тут його захопили большевицькі банди, тут у Симферополі і розстріляли... Коли перша революція мало не зломала життя майстра, то друга революція безглуздо, по хижачьки одібрала життя, увірвала саме тоді, коли, здавалося, підходив час повного виявлення художніх здібностей і непересічного таланту.

Мистецька спадщина після Василя Лепикаша зосталася невелика. Принаймні, те що пощастило досі зясувати, обмежується головним чином рисунками та акварелями. Пройшовши підготовчий курс в Одеській художній школі, незадовго перед тим реформованій, в складі професорів якої визначалися пейзажист Кіріак Костанди та аквареліст Г. Ладиженський, Лепикаш, здається, особливо відчув на собі впливи Ладиженського. Принаймні, у нього теж до кінця життя був особливий нахил до акварелі, і до нього можна прискласти слова проф. А. Павловського, писані з нагоди виставки Ладиженського в 1899 році, в часописі «Искусство и Художественная Промышленность» (ч. 8.)... «все виставлене було таке художнє, самобутнє та цікаве, що мимоволі притягувало до себе увагу справжніх знавців... Всі виставлені праці яскраво характеризували... майстра талановитого, правдивого, обдарованого великим смаком, ширим замилуванням і розумінням природи, маючого на своїй палітрі всі засоби до відтворення баченого... Його переважно цікавить природа, а чоловік на його образах займає тільки другорядне місце...

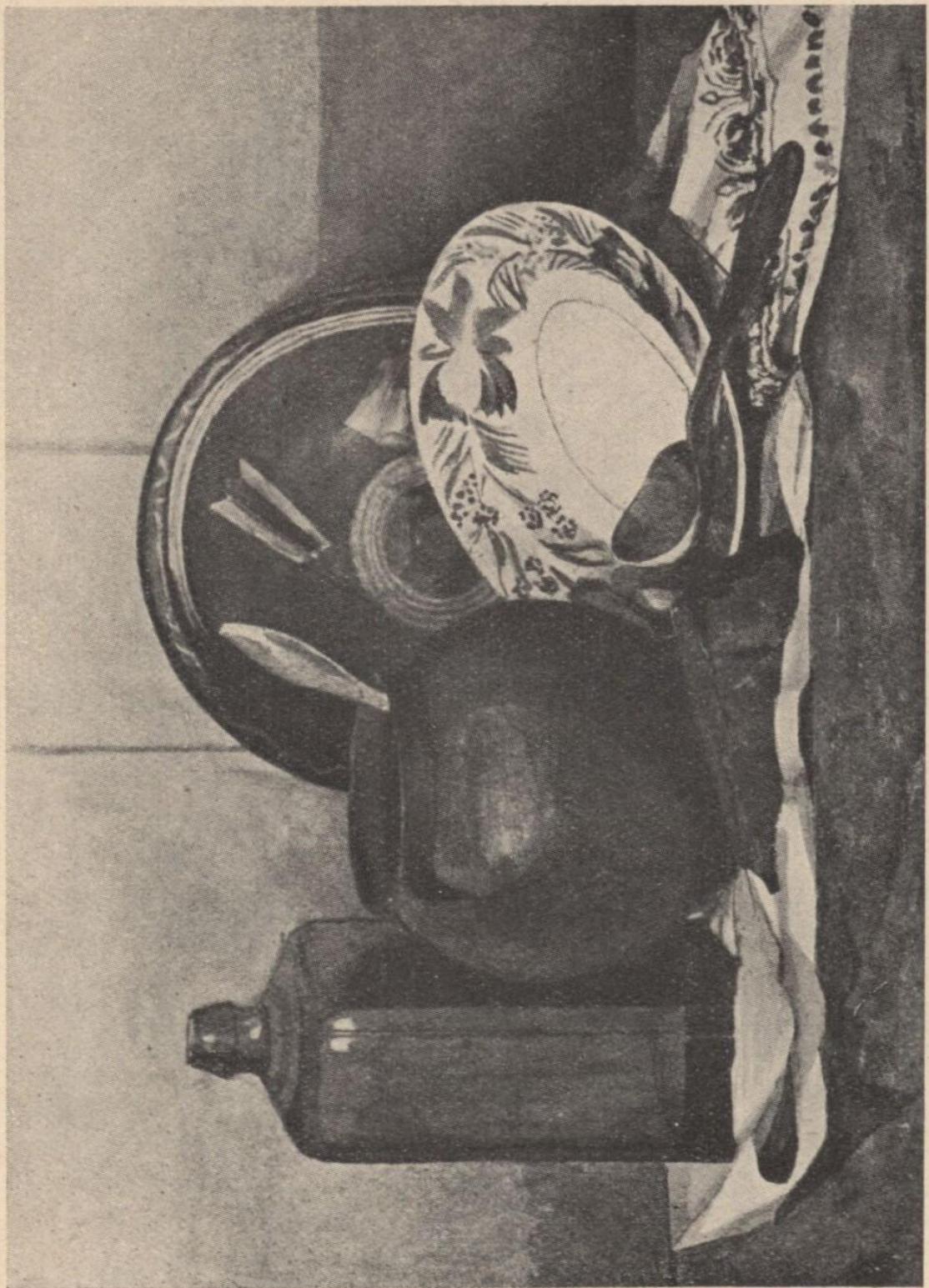
Майстер постійно і щиро працює з натури і безумовно удо-
сконалюється в техніці, особливо акварелі»...

Перейшовши з школи до Академії, Лепикаш змінив персональний склад свого оточення, але суть, мистецький зміст нового оточення зостався той самий. У Академії, як і Одеській школі, між професорами він знайшов так само передвижників — може більш реномованих, так само українців — може ще менше свідомих національного ества свого мистецтва. Ті модерніші течії, що пробивалися в російських столицях своєю беззмістовністю, не могли імпонувати здоровим інстинктам Василя Лепикаша, ще недавно сільського хлопця, а той національний мистецький рух, що на Україні на зміну передвижництва народжувався, ще до Лепикаша не доходив. Тому немає нічого дивного, що Лепикаш в процесі вироблення мистецької свідомості виробив собі тверезі принципи, які консеквентно провадив і на практиці і в теорії. А як теоретик малювання, і спеціяльно акварельного малювання, Лепикаш залишив по собі чималий слід.

Коли перед самою війною група видатних артистів-малярів з І. Репіним на чолі піднялася видати підручника теорії і практики малярського мистецтва в ряді випусків під назвою «Іскусство для всіх», Василь Лепикаш взяв у цім виданню близьку участь і вмістив там дві статті, одну про заливку тушою, другу про техніку малювання акварелями. В обох статтях автор не обмежився викладом самої техніки, але перша стаття несподівано дала йому претекст висловити своє розуміння еволюції мистецької творчости в Європі від античної доби до сучасності; друга, стисліше тримаючися теми, є справжньою школою заочного навчання акварельного малювання. Тут молодий майстер не обмежується одним передаванням зasad технічної уміlosti, але постійно прилагідно висловлює свої мистецькі погляди, вірування та перевонання, серед яких, як ляйт-мотив зожної нагоди невпинночується поклик до упертості, завзяття, терпіння, і невтомності в праці.

Тяжку школу життя й праці пройшов Василь Лепикаш від сільської стріхи до становища академічного майстра мистецтва і мав моральне право кликати до тої ж невтомної праці молодших төваришів. Сам перейшовши трудову молодість, переступив не в стан зрілої, довершеної творчої праці, але в трагічній колізії з революційною дійсністю переступив за порог вічності.

Прага, 8. III, 1932.

B. Leninau. Nature morte (*аксапель*).

47. 1

ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ.

СЕРІЯ:

МАЙСТРІ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА

- M. Башкирцева — С. Качмарської.*
Д. Безперчий — Д. Антоновича.
Т. Бойчук — Д. Антоновича.
С. Васильківський — М. Рутковського.
П. Левченко — М. Павленка.
В. Лепикаш — Д. Антоновича.
О. Мурашко — Д. Антоновича.
I. Похитонів — М. Рутковського.
М. Сосенко — І. Свенціцького.
Я. Станиславський — Д. Антоновича.
П. Холодний — Р. Лісовського.

Кожен випуск коштує 0.15 дол. з пересилкою.

Адреса:

E. Wyrowyj, Praha XII., 1383.

Československo.